

Далека подорож

Ніч темна, хоч в око стрель. Морок такий густий, що, здавалось, навіть рухатись важко. Море дихало поруч, його зітхання затихало біля самих ніг.

Вони стояли на вузьенькій стрічці кам'янистого берега, біля підніжжя пагорбів між Джелою та Лікатою. Разом з своїми валізами та клунками дістались сюди вже в сутінках, а залишили домівки ще вдосвіта. Їхні села були далеко звідси, далеко від моря, і порядки збереглись там старі, як за феодалізму. Дехто з них вперше бачив море, і їх жахала сама думка про те, що його треба переплисти все, з краю в край, що цієї ночі треба покинути оцей пустельний берег Сіцилії й висадитись вночі ж таки на іншому, такому ж пустельному, березі Америки. Так було домовлено.

— Заберу вас уночі, — сказав їм чоловік, схожий на комерсанта, але на вигляд серйозний і чесний. — Вночі ж таки я вас і висаджу на березі Нью-Джерсі, за два кроки від Нью-Йорка... У кого є родичі в Америці, нехай напише їм, щоб чекали на станції Трентон через дванадцять днів після від'їзду... Підрахуйте самі... Звичайно, точну дату я вам не назву, бо може зіпсуватись погода, або заважатиме прикордонна охорона... Але ж на день раніше, на день пізніше — то вам однаково. Головне — висадитись в Америці.

Звичайно, головне — це висадитись в Америці, а коли і як, то не має значення. Якщо до родичів там, в Америці, доходили їхні листи з адресами, написаними плутано,

карлючками, то самі вони вже якось доїдуть. Язик і через море перевезе, як каже прислів'я. Якось-то вже перепливають це велике, чорне, страшне море, доберуться до американських магазинів та ферм, зустрінуть люблячих братів, тіток, онуків, племінників, зайдуть до багатих теплих будинків, де повно всякого добра, побачать автомобілі завбільшки з будинок.

Двісті п'ятдесят тисяч лір — половина зараз, решта — коли приїдуть. Гроші берегли вони на голому тілі, під сорочкою. Щоб зібрати таку суму, продали все, що тільки можна було продати: землянку, мула, осла, всі припаси, меблі, ковдри. Ті, що хитріші, взяли ще позику у лихварів, маючи намір обдурити їх. Обдурити хоч раз за всі роки принижень. Уявляли, який вираз буде у лихваря на обличчі, коли почує:

— Спробуй знайти мене в Америці, кровопивцю. А коли й знайдеш, все одно процентів не побачиш!

Мрії про Америку зв'язані завжди з великою кількістю доларів. Не буде більше грошей, глибоко захованих в заяложених гаманцях чи схованих просто на голому тілі. Гроші можна буде недбало засунути в кишеню штанів і витягати звідти прямо жменю, як це робили їхні родичі. Колись вони теж поїхали туди — напівживі від голоду, худючі, підсмажені сонцем, а через двадцять-тридцять років повертались в коротеньку відпустку — сивоволосі, рожеві, повновиді.

Уже одинадцята. Один з присутніх включив кишеньковий ліхтарик — сигнал, що час уже забирати їх на пароплав. Коли ліхтарик погас, темрява здалася ще гущішою, загрозливішою. Через кілька хвилин в тривожному диханні моря почулись знайомі, такі домашні звуки — плюскотіння води, немовби хтось виливав її з відер, потім приглушений гомін. Човен пристав до берега, і перед ними з'явився синьйор Мельфа, організатор їх подорожі.

— Всі тут? — запитав. Включив ліхтарик, порухував. Не вистачало двох. — Може, пе-

редумали, а може спізняться... Тим гірше для них... Невже чекатимемо, отак ризикуючи?

Всі згоднілись, що ні, ні в якому разі не можна їх чекати.

— Якщо хто з вас не має при собі готівки, — попередив синьйор Мельфа, — то хай краще бере ноги на плечі й повертається додому. Якщо хтось з вас гадає, що якось проскочить без грошей, той дуже помиляється. Висаджу всіх назад, бог свідок. А щоб за одного розплачувались всі — це несправедливо. Отже, винувайтець так отримає і від мене та ще й від своїх товаришів, що пам'ятатиме, поки живий буде, якщо житиме, звичайно...

Всі запевнили його, присяглися, що готівка приготована повністю, до останнього солді.

— Тоді в човен, — наказав синьйор Мельфа.

І зразу ж все, люди й вантаж, змішалось в один безформний рухливий клубок.

— Боже! Чому ви не взяли з собою й хату? — зразу ж почав лаятись синьйор Мельфа і перестав тільки тоді, коли клунки, весь вантаж і люди — все було в човні. Здавалося, рушить човен, і люди з своїми клунками попадають у воду. А відмінність між клунком і людиною синьйор Мельфа вбачав у тому, що у людини десь під сорочкою або в

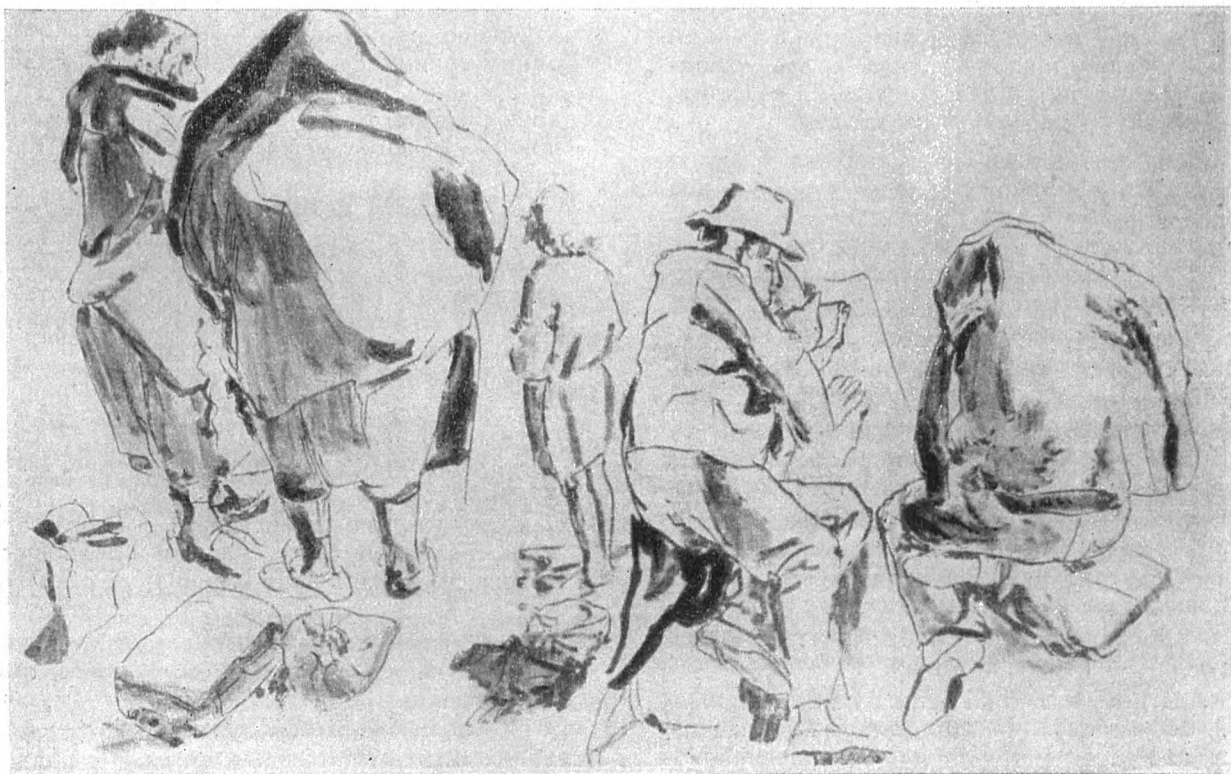
піджаку було двісті п'ятдесят тисяч лір. Він добре знав їх, цих селюків.

Подорож не була такою довгою, як гадали спочатку: тільки одинадцять ночей, включаючи ніч від'їзду. Рахували вони не дні, а ночі, бо ночі були нестерпно задущливі. Вони почували себе так, немовби їх занурили в густу рідину, яка смерділа рибою, нафтою й блювотинням. Змучені, піднімались вдосвіта на палубу, підставляли обличчя вітру, дивилися на море. Раніш їм здавалося, що море схоже на зеленкувате поле, коли по ньому гуляє вітер, але справжнє море вжахнуло їх, всі нутроці у них поперевертались, очам боляче було дивитись на світло.

Одинадцятої ночі синьйор Мельфа викликав їх на палубу. Спочатку їм здалося, ніби всі зорі з неба впали в море й мерехтять там. То містечка багатющої Америки, їх вогні, відбиваючись в чорній воді, виблискували, неначе коштовне каміння. Ніч теж була напрочуд ясна й тиха. Місяць поспішав кудись серед отар прозорих хмаринок, свіже повітря лилося в легені.

— Це Америка, — сказав синьйор Мельфа.

— А тут не може бути помилки? — запитав один, запитав тільки тому, що всю дорогу він думав про одне й те ж: в морі нема ні доріг, ні стежок, і бог зна, яким чином можна знайти, не помилившись, дорогу між водою та небом.

Синьйор Мельфа, співчутливо подивившись на нього, звернувся до всіх.

— Бачили ви в своїх краях такий краєвид? А хіба не чуєте, що повітря тут зовсім інше? Хіба не бачите, як виблискують ці містечка?

Всі погодилися з ним і теж дивились з жалем та гнівом на свого товариша, який наважився на таке безглузде запитання.

— Розрахуємось, — сказав синьйор Мельфа.

Полізли під сорочки.

— Приготуйте речі, — наказав синьйор Мельфа, зібравши гроші.

За кілька хвилин вони були готові. Згідно з домовленістю, харчі вони мусили мати свої. За дорогу їх припаси кінчилися, і у кожного залишилося лише трохи білизни та подарунки американським родичам — кілька куснів бринзи, кілька пляшок старого вина. Посміхаючись та радісно перемовляючись, зійшли в човен. А один з них, як тільки човен поплив, навіть заспівав на повний голос.

— Значить, ви нічого не зрозуміли? — розсердився синьйор Мельфа. — Значить, ви хочете, щоб я мав неприємності? Коли висаджу вас на берег, тоді можете бігти до першого-ліпшого поліція. Хай сразу ж відправляє вас назад. Мені на це начхати. Але ж дайте мені час хоч повернутись на пароплав, ради Христа!

Вони дали йому час повернутись на пароплав, навіть більше. Сиділи на вогкому піску, не знаючи, що робити, благословляючи й проклинаючи ніч. Ніч ховала їх, але ж водночас вона не давала їм змоги рухатись, можна було наскочити на засідку.

Синьйор Мельфа рекомендував сразу ж розійтись по одному в різні сторони, але нікому не хотілось розлучатись з товаришами. Хто ж бо зна, чи далеко той Трентон, хто зна, скільки часу потрібно, щоб дістатись туди.

Далеко, ледве чутно, хтось заспівав.

«Схоже на наш спів», — подумали. Скрізь людина виражає співом тугу чи біль, і звучить той спів всюди майже однаково.

Вони в Америці. І міста, що виднілися ледь-ледь за пагорбами та деревами, були американськими містами.

Двоє з них вирішили піти в розвідку. Йшли вони в напрямі вогнів найближчого міста. Майже одразу знайшли дорогу.

— Асфальтована, в доброму стані, — подумали, — не так, як у нас.

Але десь в глибині душі були розчаровані, бо уявлялось їм, що вона буде пряміша, ширша. Ховаючись за деревами, йшли понад дорогою, щоб не зустріти кого.

Промчав автомобіль.

«Скидається на наш «Фіат-600», — подумали.

Пройшла друга машина, схожа на «Фіат-1000», а потім іще.

— Наші автомобілі вони тримають тільки для розваги. Тут купують їх, як у нас для дітей велосипеди, — промовив хтось.

З оглушливим ревом промчали один за одним два мотоцикли. Тут помилки бути не могло — поліція. Добре-таки, що не йшли по дорозі.

Ось, нарешті, і дорожній показник. Сторожко подивились на всі боки, вийшли на дорогу. Підійшли, прочитали: «Санта Кроче Камаріна — Скольїтті».

— Санта Кроче Камаріна — таку назву я вже десь чув.

— Мені теж так здається. І Скольїтті також.

— А може, хтось з наших родичів жив тут. Може, якраз дядько мій перед тим, як переїхати до Філадельфії. Мені здається, що він жив у якомусь іншому місті, а вже потім переїхав до Філадельфії.

— Мій брат також жив у іншому місті, а потім переїхав у Бруклін. Але як воно називалось, оте місто, не можу згадати. А втім, це ми читаємо Санта Кроче Камаріна, Скольїтті, але хто зна, як прочитає їх американець. Американці пишуть так, а читають інак.

— Гарна-таки наша італійська мова — як написав, так і читай... Але ж ми не можемо тут ночувати, треба щось робити... Ось що. Я зупиню першу-ліпшу машину й запитаю одним-єдиним словом: «Трентон?..» Тут люди освічені... Якщо навіть не зрозуміємо, що вони скажуть, то з виразу їх облич, з жестів, принаймні, зрозуміємо, де цей клятий Трентон.

На повороті, метрів за двадцять від них, з'явився «Фіат-500». Водій побачив, як вони вийшли на дорогу, підняли руки. Лаючись, загальмував. Не боявся, що пограбують, — це було спокійне місце. Мабуть, прохатимуть підвезти. Відчинив дверці.

— Трентон? — запитав один з них.

— Що? — здивувався водій.

— Трентон?

— Який там у дідька Трентон, — вилаявся водій.

«Говорить по-італійськи», — подумали обоє, перезирнулися: чи варт розповісти землякові, в яких вони опинилися обставинах.

Водій хрюснув дверцями, дав газ. Машина помчала вперед. І тільки тоді почав вголос лаяти цих двох, закляклих, закам'янілих: «П'яниці, навіжені, божевільні, сучі...» — далі вони вже не чули.

Запала тиша.

— Пригадую, — сказав нарешті той, ко-

му назва Санта Кроче видалася знайомою,— коли в наших краях було сутужно, їздив мій батько в Санта Кроче Камаріна на косо-вицю.

Неначе підрізані, попадали вони на обніжок. Можна було не поспішати до берега з повідомленням, що висадились вони в... Сіцилії.